

## **Mgr Wojciech Słonina**

Biuro Pełnomocnika Zarządu Województwa Małopolskiego ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom

### **Pijani kierowcy. „Zero tolerancji” w Małopolsce**

W czerwcu 2006 r. Pełnomocnik Zarządu Województwa Małopolskiego ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom zainicjowała w Małopolsce kampanię „Pijani kierowcy: zero tolerancji”. Ważnym elementem tej kampanii była realizacja programu edukacyjno-korekcyjnego adresowanego do osadzonych z art. 178a k.k. Program autorstwa Wojciecha M. Słoniny powstał dzięki merytorycznej pomocy Tadeusza Szarka, Roberta Fajferka i Tomasza Jelonka oraz dzięki wsparciu udzielonemu przez Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Krakowie. Celem programu było ograniczenie liczby osób ponownie popełniających przestępstwo prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości, a także próba dokonania diagnozy, ilu spośród osadzonych, uczestniczących w programie, to osoby uzależnione od alkoholu oraz zebranie informacji koniecznych do takiej modyfikacji programu, aby stał się jak najbardziej wydajny (realizowany program traktowany był jako pilotażowy).

### **Sposób realizacji programu**

W założeniu program miał być realizowany przez zespoły dwuosobowe, w cyklu 4 spotkań (raz w tygodniu) po dwie godziny dydaktyczne. W praktyce, ze względów organizacyjnych (termin zakończenia kampanii i finanse) okazało się, że każdy z realizatorów prowadził program samodzielnie, w cyklu 2 spotkania po 4 godziny dydaktyczne.

Zrealizowano 12 edycji programu w następujących miejscach:

- Areszcie Śledczym przy ul. Czarneckiego w Krakowie,
- Areszcie Śledczym przy ul. Montelupich w Krakowie,
- Zakładzie Karnym w Krakowie Nowej Hucie,

- Zakładzie Karnym w Tarnowie,
- Zakładzie Karnym w Wadowicach,
- Zakładzie Karnym w Nowym Wiśniczu,
- Zakładzie Karnym w Trzebini,
- Zakładzie Karnym w Nowym Sączu.

W programie wzięło udział w sumie 120 osadzonych, wytypowanych przez kierowników penitencjarnych z placówek, w których był realizowany. Realizatorami programu były cztery osoby: trzech doświadczonych terapeutów uzależnień, pracujących na co dzień w zakładach karnych, oraz psycholog zatrudniony w areszcie śledczym.

Na pierwszym spotkaniu uczestnicy wypełnili wstępny test, który miał stanowić podstawę do przeprowadzenia ewaluacji programu. W trakcie tej samej sesji uczestnicy zostali skonfrontowani z wyobrażeniami na temat oddziaływania alkoholu na organizm człowieka (również na temat wpływu alkoholu na funkcjonowanie kierowcy); praca odbywała się w grupach 2- i 3-osobowych, a zebrane informacje zostały poddane analizie na forum grupy, przy wykorzystaniu materiału multimedialnego.

Celem sesji drugiej było uruchomienie wśród uczestników programu poczucia przydatności ich osobistych doświadczeń, aby uchronić innych przed konsekwencjami, których osadzeni doświadczają. Umiejętność obliczania procentowej zawartości alkoholu we krwi miała im dać narzędzie, dzięki któremu będą mieli argumenty powstrzymujące innych przed wsiadaniem za kierownicę pod wpływem alkoholu. W zamyśle autora programu, element ten miał nie wprost uruchamiać mechanizm wewnętrznego hamowania, gdy po odzyskaniu wolności uczestnicy programu znajdują się w sytuacji pokusy prowadzenia pojazdu po spożyciu alkoholu.

W tej sesji została podjęta próba dokonania autodiagnozy ewentualnego uzależnienia od alkoholu. Test, przygotowany na podstawie wskaźników zawartych w ICD-10, osadzeni wypełniali samodzielnie i przekazywali prowadzącemu zajęcia.

Na sesji trzeciej miała nastąpić konfrontacja z poczuciem skrzywdzenia (przez system, innych), częstego u osadzonych, oraz pobudzenie empatycznego wczucia się w rolę ofiary wypadku drogowego lub członków jej rodziny. Uczestnicy programu analizowali materiały prasowe, opisujące przebieg i konsekwencje wypadków spowodowanych przez nietrzeźwych kierowców. Zastanawiali się na tym, kto i ewentualnie jaką konsekwencję powinien ponieść za opisywane zdarzenie. Materiałem silnie wpływającym na emocje i pobudzającym do refleksji była prezentacja multimedialna, ukazująca realne doświadczenie amerykańskiej nastolatki, Jaquiline Saburido, która przeżyła

wypadek spowodowany przez nietrzeźwego studenta. Jej ciało płonęło przez 40 sekund, skutkiem czego została trwale okaleczona. Zdecydowana większość uczestniczących w tej sesji stwierdziła później, że ten materiał najsilniej pobudził ich do zastanowienia się nad konsekwencjami jazdy pod wpływem alkoholu.

Ostatnia sesja poświęcona była analizie aktów prawnych dotyczących jazdy w stanie po spożyciu alkoholu oraz w stanie nietrzeźwości. Na tych zajęciach omówione zostały także reakcje psychofizyczne kierującego pojazdami mechanicznymi, w zależności od ilości spożytego alkoholu.

Efektywność programu miała zostać wzmocniona poprzez:

- pracę wychowawców w ramach Indywidualnego Programu Oddziaływań, zaprojektowanego przez Tomasza Jelonka;
- realizację zadań do samodzielnego wykonania w przerwach między sesjami: 1) Jak zaplanowałbyś zajęcia z uczniami szkół ponadgimnazjalnych, aby zmotywować ich do niewsiadania za kierownicę pod wpływem alkoholu? 2) Jak ustrzec się przed siadaniem pod wpływem alkoholu za kierownicę?;
- wyposażenie uczestników programu w materiały, do których mogą sięgać po zakończeniu programu (ulotka *Kierowca miał tylko, czy aż 0,2 promila; Alkoholowe liczydelfko*; broszura *Alkohol i kierowca*).

## Wnioski

Program powinien trwać dłużej i być rozłożony w czasie (np. po dwie godziny dydaktyczne raz w tygodniu przez 12 tygodni). Konieczne jest, aby wychowawcy wcześniej zapoznali się z programem, w którym ich podopieczni będą uczestniczyli, oraz aby na bieżąco analizowali z osadzonymi treści zawarte w programie. Bardzo przydatna będzie pomoc kapelanów więziennych.

Wskazane jest, aby przed wyselekcjonowaniem osadzonych do uczestniczenia w programie, wcześniej przeprowadzić diagnozę problemów alkoholowych, poziomu rozwoju intelektualnego oraz moralnego. Warto odwołać się do modelu oddziaływań wobec nietrzeźwych kierowców, obowiązującego w Stanach Zjednoczonych: każdy zatrzymany za jazdę pod wpływem substancji odurzającej poddawany jest ewaluacji (diagnozie), która ma wykazać, na ile prawdopodobne jest ponowne przekroczenie przez kierującego przepisów w tym zakresie. Na podstawie diagnozy sędzia orzeka, na jaki program i gdzie (na wolności czy w zakładzie zamkniętym) kierowcę skierować. Wstępna

selekcja umożliwia zastosowanie bardziej adekwatnych metod. W zrealizowanym programie nie udało się przeprowadzić diagnozy uzależnienia; zabrakło czasu na indywidualne spotkania i pracę z terapeutami.

Program należy wzbogacić:

- o materiały wideo, prezentujące konsekwencje wypadków powodowanych przez nietrzeźwych kierowców (ten postulat jest zawarty w uwagach osadzonych, uczestniczących w programie), a także świadectwa osadzonych, którzy podjęli decyzję o podjęciu terapii uzależnienia od alkoholu;
- o pracę z dylematem moralnym (postulat Roberta Fajferka);
- wskazane jest skoordynowanie działań autorów i realizatorów programów psychokorekcyjnych adresowanych do nietrzeźwych kierowców, realizowanych na terenie kraju, w celu wymiany doświadczeń.

Wydaje się, że powołanie interdyscyplinarnego zespołu, w skład którego weszliby: psycholodzy, terapeuci, sędziowie, prokuratorzy, policjanci, lekarze, księża/pastorzy pomógłby w opracowaniu długookresowych oddziaływań, niekończących się w murach placówek penitencjarnych.